

KGAOLO YA 9

DIHLONGWA TŠA MMUŠO TŠE DI THEKGAGO TEMOKRASI YA MOLAOTHEO

Metheo ya tlhomo le pušo

181. (1) Dihlongwa tše di latelago tša mmušo di tiiša temokrasi ya Molaotseo ka Repabliking:
- (a) Mošireletši wa Setšhaba.
 - (b) Khomišene ya Ditokelo tša Botho ya Afrika Borwa.
 - (c) Khomišene ya Tšwetsōpele le Tšhireletšo ya Ditokelo tša Ditšo, Bodumedi le Maleme a Ditšhaba.
 - (d) Khomišene ya Tekatekano ya Bong.
 - (e) Mohlakišikakaretšo.
 - (f) Khomišene ya Dikgetho.
- (2) Dihlongwa tše di ikemetše ka noši, gomme di laolwa fela ke Molaotseo le molao, ebile di swanetše go se tšee lehlakore le go šomiša maatla a tšona le go dira mešomo ya tšona ka ntle le poifo, go tšea lehlakore goba kgethollo.
- (3) Ditho tše dingwe tša mmušo, ka go šomiša magato a semolao le magato a mangwe, di swanetše go thuša le go šireletša dihlongwa tše go kgonthiša boikemelanoši, go se tšee lehlakore, tlhompho le go dira mešomo ya tšona gabotse.
- (4) Ga go motho goba setho sa mmušo seo se swanetšego go tsenatsena mešomong ya dihlongwa tše.
- (5) Dihlongwa tše di ikarabela go Seboka sa Maloko a Palamente fela, gomme di swanetše go dira dipego ka mešomo le maikarabelo a tšona go Seboka sa Maloko a Palamente bonnyane gatee ka ngwaga.

Mošireletši wa Setšhaba

Mešomo ya Mošireletši wa Setšhaba

182. (1) Mošireletši wa Setšhaba, go ya ka molao wa naga o na le maatla a-
- (a) go nyakišiša maitshwara a mangwe le a mangwe mererong ya mmušo, goba

taolong ya setšhaba makaleng ka moka a mmušo, moo go ukangwago goba go gononwago gore ditaba ga di sepele gabotse goba tšeo di ka feleletšago ka bosodi goba kgethollo ;

- (b) go bega ka maitshwaro ao; le
 - (c) go tšea magato a maswanedi a go lokiša taba yeo.
- (2) Mošireletši wa Setšhaba o na le maatla le mešomo ya tlaleletšo yeo e beilwego ke molao wa naga.
- (3) Mošireletši wa Setšhaba ga a na le tshwanelo ya go nyakišiša dipetho tša kgorotshoko.
- (4) Mošireletši wa Setšhaba o swanetše go fihlelelwa ke batho bohle le ditšhaba ka moka.
- (5) Pego ye nngwe le ye nngwe yeo e dirwago ke Mošireletši wa Setšhaba e swanetše go bewa pepeneneng moo e ka lekolwago ke batho, ka ntle le ge mabaka ao a sego a tlwalega, go laolwa go ya ka molao wa naga, a nyaka gore pego e be sephiri.

Pakatiro

183. Mošireletši wa Setšhaba o thwalwa lebaka la go se mpshafatšwe la mengwaga e šupago.

Khomišene ya Ditokelo tša Botho ya Afrika Borwa

Mešomo ya Khomišene ya Ditokelo tša Botho ya Afrika Borwa

184. (1) Khomišene ya Ditokelo tša Botho ya Afrika Borwa e swanetše go-
- (a) tšwetšapele tlhomphe ya ditokelo tša botho le setlwaedi sa ditokelo tša botho;
 - (b) tšwetšapele tšhireletšo, tlhabollo le phihlelelo ya ditokelo tša botho; le go
 - (c) hlakomela le go lekola gore ditokelo tša botho di a obamelwa ka Repabliking.
- (2) Khomišene ya Ditokelo tša Botho ya Afrika Borwa e na le maatla, go ya ka ditaelo tša molao wa naga, a a loketšego go dira mešomo ya yona, go akaretšwa maatla a-
- (a) go nyakišiša le go bega ka ga go obamela ga ditokelo tša botho;
 - (b) go tšea magato go dira peakanyoleswa ya maleba moo ditokelo tša botho di ilego tša gatakwa;
 - (c) go dira dinyakišišo; le
 - (d) go ruta.

- (3) Ngwaga ka ngwaga Khomišene ya Ditokelo tša Botho ya Afrika Borwa e swanetše go kgopela ditho tša mmušo tše di amegago go fa Khomišene tshedimošo ka ga magato ao di a tšerego go kgonthišiša phethagatšo ya ditokelo tšeo di lego Molaong wa Ditokelo tše di amago kago ya dintlo, tlhokomelo ya tša maphelo, dijo, meetse, tšhireletšo ya setšhaba, thuto le Tikologo.
- (4) Khomišene ya Ditokelo tša Botho ya Afrika Borwa e na le maatla a tlaleletšo le mešomo yeo e beilwego ke molao wa naga.

Khomišene ya Tšwetšopele le Tšhireletšo ya Ditokelo tša Ditšo, Bodumedi le Maleme a Ditšhaba

Mešomo ya Khomišene

185. (1) Maikemišetšo a magolo a Khomišene ya Tšwetšopele le Tšhireletšo ya Ditokelo tša Ditšo, Bodumedi le Maleme a Ditšhaba ke-
 - (a) go tšwetšapele tlhompfo ya ditokelo tša ditšo, bodumedi le maleme a ditšhaba;
 - (b) go tšwetšapele le go godiša khutšo, setswalle, botho, kgotlelelo le botee bja setšhaba gareng ga ditšhaba tša ditšo, bodumedi le ditšhaba tša maleme, go ya ka metheo ya tekano, go se kgetholle le kwano ye e lokologilego;
 - (c) go eletša ka ga go hlongwa goba go amogelwa ga, go ya ka molao wa naga, khansele ya ditšo goba khansele e nngwe goba dikhansele tša setšhaba goba ditšhaba tša Afrika-Borwa.
- (2) Khomišene e na le maatla, bjalo ka ge go beilwe molaong wa naga, ao a swanetšego go kgona go fihlelela maikemišetšomagolo a yona, go akaretšwa maatla a go hlakomela, go nyakišiša, go ruta, go goketša, go eletša le go bega ka ga merero ye e amago ditokelo tša ditšo, bodumedi le ditšhaba tša maleme.
- (3) Khomišene e ka bega taba ye nngwe le ye nngwe yeo e welago maatleng le mešomong ya yona gore Khomišene ya Ditokelo tša Botho ya Afrika Borwa e di nyakišiše.
- (4) Khomišene e na le maatla a tlaleletšo le mešomo ye e beilwego ke molao wa naga.

Sebopego sa Khomišene

186. (1) Palo ya maloko a Khomišene ya Tšwetšopele le Tšhireletšo ya Ditokelo tša Ditšo, Bodumedi le Maleme a Ditšhaba le go thwalwa ga bona le pakatiro di swanetše go bewa ke molao wa naga.
- (2) Sebopego sa Khomišene se swanetše go-
- (a) go emela ka bophara dihlopha tše dikgolo tša setšo, bodumedi le maleme Afrika Borwa; le
- (b) go bontšha ka kakaretšo sebopego sa bong Afrika Borwa.

Khomišene ya Tekatekano ya Bong

Mešomo ya Khomišene ya Tekatekano ya Bong

187. (1) Khomišene ya Tekatekano ya Bong e swanetše go tšwetšapele tlhompho ya tekatekano ya bong le tšhireletšo, tšwetšopele le phihlelelo ya tekatekano ya bong.
- (2) Khomišene ya Tekatekano ya Bong e na le maatla, bjalo ka ge go beilwe ke molao wa naga, a a hlokegago go dira mešomo ya yona, go akaretšwa maatla a go hlokomela, go fatišiša, go nyakišiša, go ruta, go goketša, go eletša le go bega ka ga ditaba tše di amago tekatekano ya bong.
- (3) Khomišene ya Tekatekano ya Bong e na le maatla a tlaleletšo le mešomo ye e beilwego ke molao wa naga.

Mohlakišikakaretšo

Mešomo ya Mohlakišikakaretšo

188. (1) Mohlakišikakaretšo o swanetše go hlakiša le go bega ka ga tšhupamatlotlo, ditatamente tša ditšhelete le taolo ya ditšhelete tša-
- (a) dikgoro ka moka tša mmušo wa setšhaba le tša diprofense le;
- (b) bommasepala ka moka; le
- (c) sehlongwa se sengwe le se sengwe goba kemedi ye nngwe le ye nngwe ya tša tšhupamatlotlo ye e kgopelwago ke molao wa naga goba wa profense gore e hlakišwe ke Mohlakišikakaretšo.

- (2) Tlaleletšong go mešomo ye e beilwego mo karolwaneng ya (1), le go ya ka molao wo itšego, Mohlakišikakaretšo a ka hlakiša le go bega ka ga ditšhupamatlotlo, ditatamente tša ditšhelete le taolo ya ditšhelete ya-
 - (a) sehlongwa sefe goba sefe seo se thušwago go tšwa Sekhwameng sa Ditseno tša Setšhaba goba Sekhwameng sa Ditseno tša Profense goba tša mmasepala; goba
 - (b) sehlongwa se sengwe le se sengwe seo se dumeletšwego go ya ka molao o itšego go amogela tšhelete ya go thuša setšhaba.
- (3) Mohlakišikakaretšo o swanetše go tliša dipego tša tlhakišo go lekgotlapeamelao le lengwe le le lengwe leo le nago le kgahlegothwii tlhakišong, le go taolo ye nngwe le ye nngwe ye e beilwego ke molao wa naga. Dipego ka moka di swanetše go tlišwa setšhabeng.
- (4) Mohlakišikakaretšo o na le maatla a tlaleletšo le mešomo ye e beilwego ke molao wa naga.

Pakatiro

189. Mohlakišikakaretšo o swanetše go thwalwa pakatlangwa ya go se mpshafatšwe ya mengwaga ya magareng ga e mehlano le e lesome.

Khomišene ya Dikgetho

Mešomo ya Khomišene ya Dikgetho

190. (1) Khomišene ya Dikgetho e swanetše go-
 - (a) laola dikgetho tša setšhaba, tša diprofense le tša makgotlataolo a bommasepala go ya ka molao wa naga;
 - (b) kgonthišiša gore dikgetho tšeo ke tše di lokologilego tša go se be le bomenetša; le go
 - (c) phatlalatša dipoelo tša dikgetho tšeo mo nakong ye e swanetšego go bewa ke molao wa naga ebile e lego yeo e lego e kopana ka mo go kgonagalago.

(2) Khomišene ya Dikgetho e na le maatla a tlaleletšo le mešomo ye e beilwego ke molao wa naga.

Sebopego sa Khomišene ya Dikgetho

191. Khomišene ya Dikgetho e swanetše go bopša ke bonyane bja batho ba bararo. Palo ya maloko le pakatiro ya bona di swanetše go bewa ke molao wa naga.

Bolaodi bjo bo Ikemetšego bja go Laola Kgašo

Bolaodi bja Kgašo

192. Molao wa naga o swanetše go hloma bolaodi bjo bo ikemetšego go laola kgašo go ya ka dikgahlego tša setšhaba, le go kgonthišiša go hloka bomenetša le maikutlo a a fapanego ao a emetšego setšhaba sa Afrika Borwa ka bophara.

Ditaba tša Kakaretšo

Go thwala

193. (1) Mošireletši wa Setšhaba le maloko a Khomišene ye nngwe le ye nngwe yeo e theilwego ke Kgaolo ye e swanetše go ba basadi goba banna bao-
- (a) e lego baagi ba Afrika-Borwa;
 - (b) e lego batho ba maswanedi e bile ba loketše go tšea maemo a mošomo wo itšego; le
 - (c) go latela dinyakwa tše dingwe tše itšego tšeo di beilwego ke molao wa naga.
- (2) Tlhokego ya gore Khomišene ye e hlomilwego ke Kgaolo ya go laetša ka bophara morafe le bong bja sebopego sa Afrika Borwa e swanetše go elwa hloko ge maloko a thwalwa.
- (3) Mohlakišikakaretšo e swanetše go ba mosadi goba monna yoo e lego moagi wa Afrika Borwa yoo e lego motho wa maswanedi ebile e le wa maleba go tšea mošomo woo. Tsebo ye ikgethago ya, goba maitemogelo, bohlaikišing, ditšhelete tša mmušo le taolo ya setšhaba di swanetše go hlokomelwa ge go kgethwa Mohlakišikakaretšo.
- (4) Mopresidente, ka dikeletšo tša Seboka sa Maloko a Palamente, o swanetše go thwala Mošireletši wa Setšhaba, Mohlakišikakaretšo le maloko a-
- (a) Khomišene ya Ditokelo tša Botho ya Afrika Borwa;
 - (b) Khomišene ya Tekatekano ya Bong; le

- (c) Khomišene ya Dikgetho.
- (5) Seboka sa Maloko a Palamente se swanetše go digela batho bao ba-
 - (a) kgethilwego ke Komiti ya Seboka ka tekatekano ye e bopšago ke maloko a diphathi ka moka tšeo di nago le baemedi ka go Seboka sa Maloko a Palamente; le go
 - (b) dumetšwe ke Seboka ka sephetho seo se amogetswego ke thekgo ya bouto-
 - (i) ya bonyane bja diperesente tše 60 tša maloko a Seboka, ge ditigelo di ama go thwalwa ga Mošireletši wa Setšhaba goba Mohlakišikakaretšo; goba
 - (ii) ya bontši bja maloko a Seboka, ge ditigelo di ama go thwalwa ga leloko la Khomišene.
- (6) Go ba le seabe ga setšhaba mo tšhepedišong ya ditigelo go ka no beakanyetšwa bjalo ka ge go ukangwe karolong ya 59 (1)(a).

Go rolwa modiro

194. (1) Mošireletši wa Setšhaba, Mohlakišikakaretšo goba leloko la Khomišene yeo e theilwego ke Kgaolo ye o tla rolwa modiro fela-
- (a) mabakeng a maitshwara a go se loke, go palelwa ke mošomo goba go hloka tsebo;
 - (b) ge komiti ya Seboka sa Maloko a Palamente se lemogile taba yeo; le
 - (c) go tšea sephetho ke Seboka sa Maloko a Palamente, e laela gore motho yoo a rolwe modiro.
- (2) Sephetho sa Seboka sa Maloko a Palamente mabapi le go rolwa modiro ga-
- (a) Mošireletši wa Setšhaba goba Mohlakišikakaretšo se swanetše go amogelwa ka thekgo ya bonyane bja peditharong ya dibouto tša maloko Seboka sa Maloko a Palamente; goba
 - (b) leloko la khomišene se swanetše go amogelwa ka thekgo ya bouto ya bontši bja maloko a Seboka sa Maloko a Palamente.
- (3) Mopresidente-
- (a) a ka no fega motho mošomong nako ye nngwe le ye nngwe morago ga go thoma go dula ga komiti ya Seboka sa Maloko a Palamente ka ga go rolwa modiro ga motho yoo; gomme
 - (b) o swanetše go rola motho modiro morago ga ge Seboka sa Maloko a Palamente se tšee sephetho sa gore motho yoo a rolwe modiro.